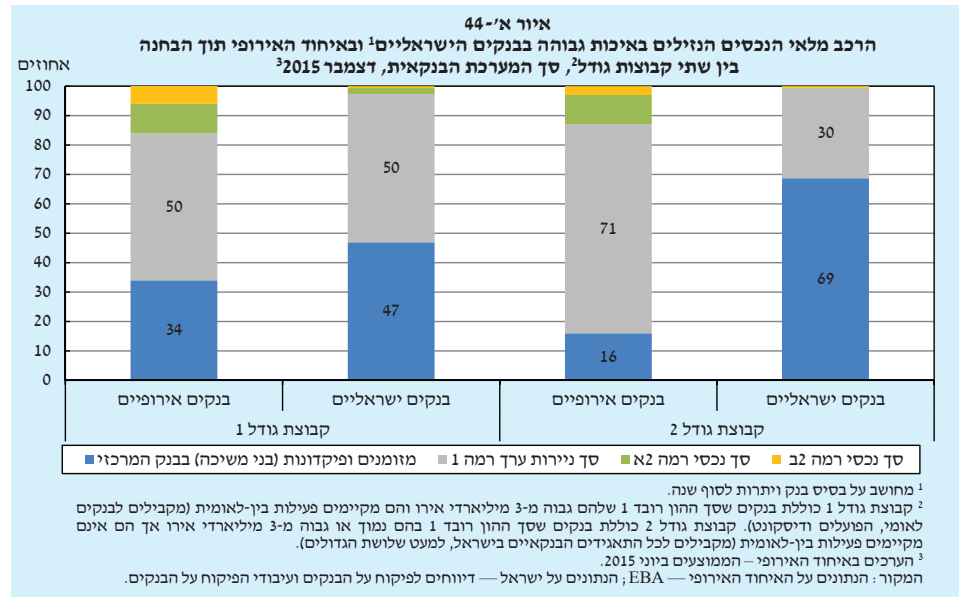

איכות המקורות נפגמה מעט השנה, עם העלייה בשיעורם של הפיקדונות המידיים לפי דרישה.

באשר לאיכות המקורות, ניכר כי אלו יציבים וכי הבנקים הישראליים מממנים את פעילותם בעיקר באמצעות פיקדונות קמעונאיים (אנשים פרטיים ועסקים קטנים) ופחות באמצעות פיקדונות סיטונאיים פיננסיים, מפני שהאחרונים בדרך כלל קצרי טווח ונוטים ל"התייבש" בעתות משבר. בדצמבר השנה היוו הפיקדונות הקמעונאיים כ-55% מסך הפיקדונות עד חודש, הפיקדונות הפיננסיים היוו כ-20%, והפיקדונות הסיטונאיים הלא-פיננסיים⁸³ – כ-25%. עם זאת, איכות המקורות נפגמה מעט השנה מפני ששיעורם של הפיקדונות המידיים לפי דרישה עלה – לנוכח הירידות שנרשמו בשוק ההון במחצית השנייה של השנה וסביבת הריבית הנמוכה.

10. מבחני קיצון

מבחן קיצון מקרו-כלכלי למערכת הבנקאית על יסוד תרחיש אחיד, 2015–2016

א. כללי

בעולם מקובל לבחון את הסיכונים הנשקפים למערכת הבנקאית בין השאר באמצעות מבחן קיצון שמבוסס על תרחיש קיצון אחיד. המבחן מתקיים בכלל המערכת במטרה להעריך איזו השפעה תהיה לתרחיש על רווחיות הבנקים, ההון שלהם ויציבותם. בתהליך זה התאגידים הבנקאיים אומדים את תוצאות המבחן באמצעות המתודולוגיות הפנימיות שלהם, ובמקביל הפיקוח על הבנקים מקיים אותו במתודולוגיה עקבית ואחידה של הפיקוח. התהליך תורם להבנת מוקדי הסיכון שאליהם חשופים המערכת הבנקאית והבנק הבודד, והוא משמש כלי מסייע להערכת עמידותה של המערכת הבנקאית ולהבטחת קיומה של רמת הון מספקת. אולם המבחן אינו מהווה תחזית, והוא מושתת על מודלים והנחות רבות.

⁸³ פיקדונות של תאגידים עסקיים ריאליים.

התממשותו של תרחיש
קיצון מקרו-כלכלי
בעל אופי גיאו-פוליטי
עלולה להביא להפסדים
משמעותיים בבנקים.
עם זאת, יחסי ההון
לא ירדו אל מתחת
למינימום הנדרש.

תוצאות המבחן שהפיקו על הבנקים ערך השנה⁸⁴ מצביעות על כך שהתממשות תרחיש קיצון מקרו-כלכלי בעל אופי גיאו-פוליטי תשפיע במידה משמעותית על המערכת הבנקאית, וזו תרשום הפסד מהותי בשנה השנייה של התרחיש. עם זאת, יחסי ההון של הבנקים אינם צפויים לרדת מתחת למינימום שהפיקו דורש – יחס הלימות הון עצמי רובד 1 בגובה 6.5%. תוצאות אלה משקפות פגיעה ישירה במערכת כתוצאה מסיכונים האשראי והשוק, והן אינן מביאות בחשבון השפעות נוספות, כגון פגיעה בנזילות – התפתחות שעלולה ליצור השפעה רבה – פגיעה במוניטין הבנק, והיזונים חוזרים. מנגד, התוצאות מחמירות שכן הן אינן מביאות בחשבון פעולות שהנהלה תנקוט בתגובה למשבר. להלן נציג בהרחבה את מאפייני התרחיש ואת תוצאות המבחן. יש לראות בתוצאות אלה אינדיקציה לסיכון של הבנקים וממדד נוסף להערכתו.

ב. התרחישים

ביסוד המבחן שנערך ב-2015 ניצבים שני תרחישים, תרחיש בסיס ותרחיש קיצון. תרחיש הקיצון מתאפיין ברמת חומרה גבוהה והוא משקף את מוקדי הסיכון שהמשק הישראלי והמערכת הבנקאית חשופים להם. יש לשוב ולהדגיש שתרחיש הקיצון אינו מהווה תחזית אלא מצב היפותטי שנועד לבחון את עמידות התאגידים הבנקאיים בסביבה מקרו-כלכלית שונה. טווח התרחישים משתרע על פני 13 רבעונים ונקודת ההתחלה – 30 בספטמבר 2015.

תרחיש הבסיס: תרחיש שמשקף את הנתבי הצפוי של הכלכלה ומתבסס על תחזיות המקרו של בנק ישראל, על התחזיות של גופים בין-לאומיים לגבי ההתפתחויות העולמיות, ועל הערכות נוספות לגבי התפתחות הכלכלה – כולן נכונות למועד שבו גובשו התרחישים.

תרחיש הקיצון: תרחיש מקרו-כלכלי שמתאפיין בזעזוע מקומי חמור בעל אופי מתמשך, כתוצאה מהידרדרות במצבה הגיאו-פוליטי של ישראל. האירועים מובילים לפגיעה קשה ביכולת הייצור של המשק, וזו – יחד עם חסמים אדמיניסטרטיביים חיצוניים משמעותיים – פוגעת בביקוש ליצוא הישראלי ולקושי לייבא מוצרים. לנוכח זאת חלים פחות חד ועלייה באינפלציה וברביבות. הפגיעה הריאלית מתבטאת גם בפגיעה קשה בשוק העבודה ובשוק הדיור והנדל"ן. לצד הירידה בפעילות הריאלית חלה גם ירידה חדה במחירי הנכסים הפיננסיים והריאליים, על רקע תמחור חסר של הסיכונים בשוק האג"ח ומחירי הדיור הגבוהים.

איור א'-45 מראה כיצד מתפתחים המשתנים המקרו-כלכליים העיקריים בכל אחד מהתרחישים, ולוח א'-23 מציג השוואה בין-לאומית של המשתנים העיקריים בתרחישי קיצון שנערכו במדינות נבחרות.

ג. ההנחות

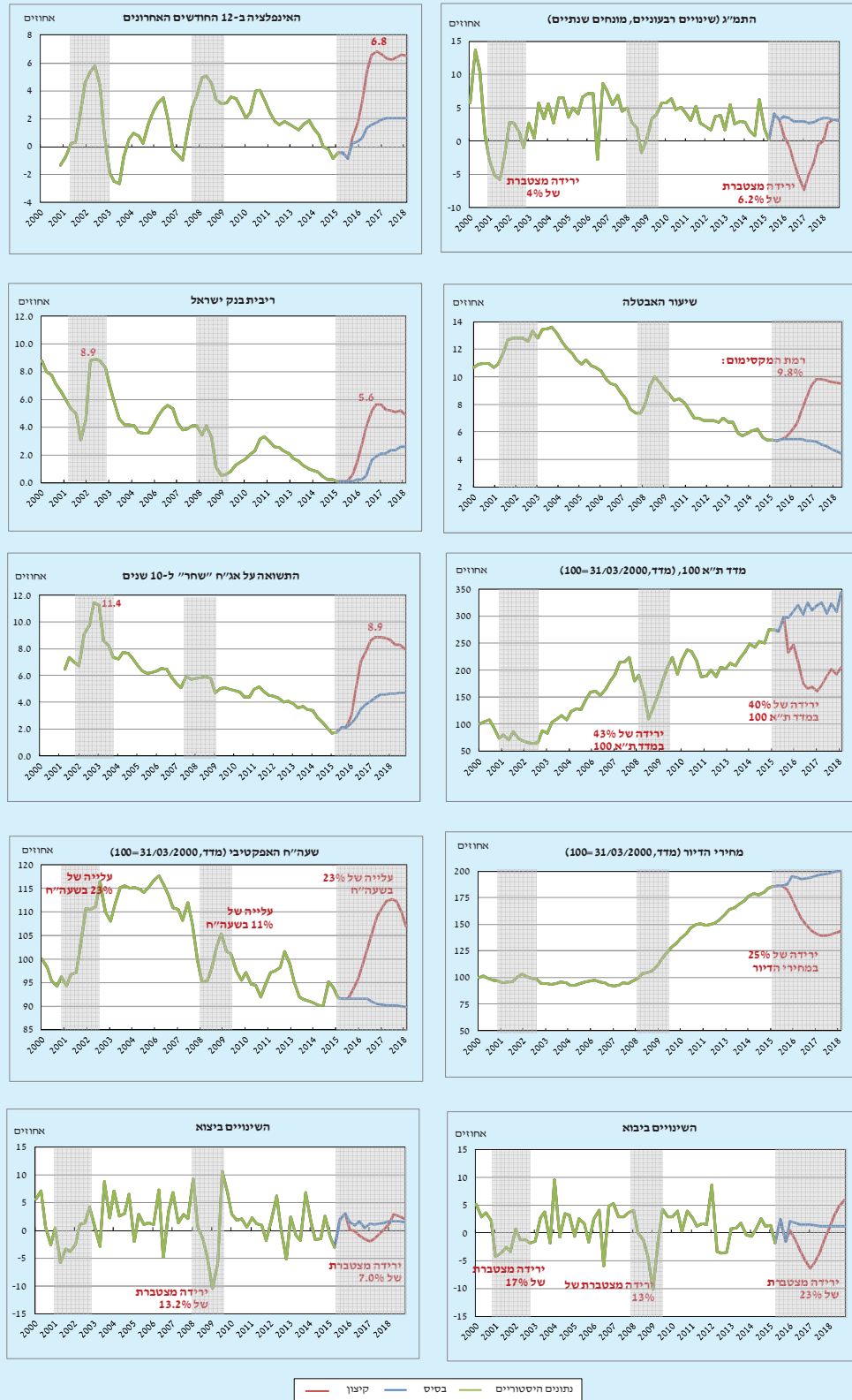
הפיקוח על הבנקים ערך את מבחן הקיצון האחד תוך התבססות על הנחות שונות וביניהן: אין שינוי ביתרת הנכסים ובתמהיל שלהם במהלך התרחיש (כדי שניתן יהיה להבין את המקור לשינויים בתוצאות הבנקים); אין גיוס הון נוסף; ואין מביאים בחשבון את הפעולות שהנהלות הבנקים ינקטו בתגובה להתפתחות המשבר. תוצאות המבחן משקפות את ההשפעה הישירה של התרחיש על ההון, הרווחיות, תיק האשראי ותיק ניירות הערך, והן אינן כוללות פגיעה אפשרית בנזילות הבנקים והשלכות עקיפות נלוות, כגון הורדות דירוג לבנקים ופגיעה באמון המשקיעים.

⁸⁴ במבחן הקיצון משתתפים התאגידים הבנקאיים הבאים: לאומי, הפועלים, דיסקונט, מזרחי-טפחות, הבינלאומי, אגוד וירושלים.

פרק א': ההתפתחויות במערכת הבנקאות

איור א'-45

נתונים מקרו-כלכליים היסטוריים והתפתחות התרחישים, 2000 עד 2018¹

לוח א'-23
השוואה בין המשתתפים המקרו-כלכליים של תרחיש הקיצון האחד¹, ישראל ומדינות נבחרות בעולם

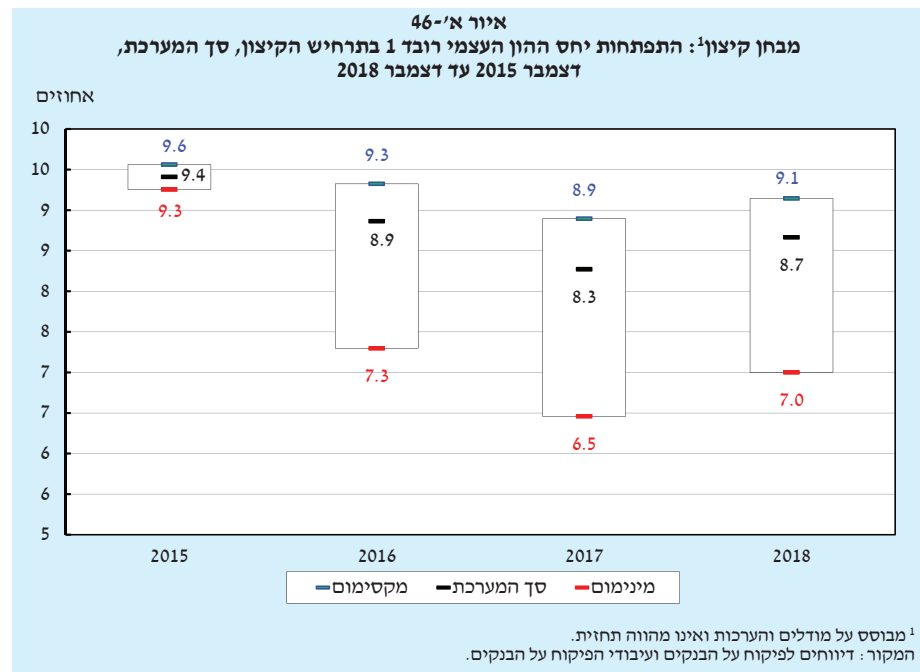
אנגליה (2015)		אירופה (2016)		ארצ"ב (2016)		ישראל (2015)		
תרחיש הקיצון	נקודת ההתחלה	תרחיש הקיצון	נקודת ההתחלה	תרחיש הקיצון	תרחיש הקיצון	תרחיש הקיצון	נקודת ההתחלה	
1.5%		2.3%		6.1%	1.8%	6.2%		המשתתפים המקרו-כלכליים העיקריים החיצוי - ההתכונות המקסימלית בתרחיש הקיצון שיעור האבטלה - הרמה המקסימלית בתרחיש הקיצון (אחוזים) הריבית המוניטריה ² - הרמה המקסימלית/מינימלית בתרחיש הקיצון (אחוזים) האינפלציה - השינוי השנתי המקסימלי/מינימלי בתרחיש הקיצון השינוי בשער"ח התשואות לטווח ארוך - הרמה המקסימלית/מינימלית בתרחיש הקיצון (אחוזים) מדד המניות - השינוי המקסימלי של המדד המוביל בכל מדינה מחירי הדירות - השינוי המקסימלי במחיר תרחיש הקיצון
9.2	5.7	12.4	-	10.0	7.5	9.8	5.4	
0.0	0.5	-	-	-0.5	0.1	5.6	0.1	
-0.9%	-0.1%	-0.9%	-	0.6%	-0.5%	6.8%	-0.4%	
12%	פירות ה-£ מול ה-\$	-	-	-14%	-11%	23%	פירות ה-£ מול ה-\$	
-16%	ייסוף ה-£ מול ה-€							
1.0	2.1	2.4	1.2	0.2	1.3	8.9	2.1	
-36%		-54%		-51%	-26%	-40%		
-20%		-9%		-25%	-12%	-25%		

1) משך התרחיש: ישראל - 13 רבעונים; ארה"ב, אירופה - 3 שנים; אנליזה - 5 שנים.
2) לא פורסמו נתונים לגבי הרגעות המוניטריה של ה-ECB בתרחיש הקיצון שגנרד באירופה. בארה"ב - שטר אוצר לשלושה חודשים.
3) בישראל - שעה"ח הנמנעל האפקטיבי כולל את חוץ, חלישיש, חדולר והאזור (המטבעות של שותפות הסחר המרכזיות של ישראל).
מקור: נתוני ישראל – עבודת בנק ישראל, נתוני המדינות הזרות – ארה"ב: Federal Reserve; אנליזה: Bank of England; אירופה: EBA.

ד. הממצאים

התממשותו של תרחיש קיצון מקרו-כלכלי מקומי, על רקע הידרדרות במצבה הגיאוגרפי-פוליטי של ישראל, צפויה להשפיע על המערכת הבנקאית באופן משמעותי. התוצאות הנוגעות לפגיעה הישירה שהמערכת הבנקאית סופגת, בכפוף להנחות המוצגות לעיל, מעידות שיחסי ההון של הבנקים אינם יורדים מתחת לסף המינימום הנדרש. אולם בשנה השנייה לתרחיש המערכת סופגת פגיעה משמעותית – הפסד של כ-3 מיליארדי ש"ח, המהווים תשואה להון בהיקף של כ-3.3% (איור א'-46, איור א'-47). יחס ההון העצמי רובד 1 של המערכת הבנקאית ייפגע, ובמהלך התרחיש הוא ירד מ-9.4% בספטמבר 2015 למינימום של 8.3%. יחס ההון של הבנק שיספוג את הפגיעה הקשה ביותר ירד בתרחיש זה למינימום של כ-6.5%.

בתרחיש שתואר לעיל הפגיעה המשמעותית ביותר ברווחיות הבנקים נובעת מהפסדי האשראי. המיתון הכלכלי יקשה על הלווים העסקיים והפרטיים לעמוד בהתחייבויותיהם, והבנקים ירשמו הפסדים גבוהים בתיק האשראי. במהלך שלוש שנותיו של התרחיש ירשמו הבנקים הפסדי אשראי בהיקף של כ-40 מיליארדי ש"ח (לפני מס), ואלה מהווים בממוצע הפסד שנתי של 1.5%. הפגיעה הקשה ביבוא וביצוא באה לידי ביטוי בהפסדי האשראי במגזר העסקי (ללא הבינוי והנדל"ן), המהווים 40% מסך ההפסדים בתיק האשראי הבנקאי. סיכון משמעותי נוסף נוגע לחשיפת התאגידים הבנקאיים לענפי הבינוי והנדל"ן והדיור. ההפסד בתיקים אלה יחד מסתכם בכ-40% מסך הפסדי האשראי במהלך התרחיש, וזאת על רקע פגיעה קשה בשוק העבודה, ירידה חדה במחירי הדיור והתייקרות חומרי הגלם המשמשים לבנייה. המתאם הגבוה בין הענפים הללו מגדיל את סיכון הריכוזיות הענפית ועלול להעצים את ההפסד דרך היוזונים חוזרים. אולם יש לציין כי הסיכון בתיק האשראי לדיור לבדו ירד ביחס לשנים קודמות, בשל השיפור שחל במאפייני הסיכון של התיק בעקבות צעדים רגולטוריים שננקטו בשנים האחרונות (הרחבה על תוצאות מבחן הקיצון בתיק האשראי לדיור מופיעה בסעיף העוסק באשראי).

לצד הפסדי אשראי צפוי התרחיש להוביל לירידות ערך גבוהות בתיק ניירות הערך של הבנקים, על רקע העלייה החדה בשערי הריבית ובמרווחי האשראי והירידות בשערי המניות. סך הפגיעה בהון הבנקים כתוצאה מכך צפוי להגיע לכ-15 מיליארד ש"ח. הפגיעה הקשה והמיידידת בשוק עלולה גם לגרום לתגובות שרשרת ולהשלכות נלוות – כגון פגיעה באמון המשקיעים וירידה חדה בשווי של המניות הבנקאיות והאחרות. לצד ההפסדים בתיק האשראי ותיק ניירות ערך צפויה עלייה בהכנסות הריבית נטו של הבנקים כתוצאה מעלייה בריבית, וזו תקזז חלק מההפסדים בתיקים אלה.

